

Golema vododjelnica dijeli zemlju na dva nejednaka dijela: sjeverni dio, Bosna, prelazi postupno iz ravnice u blago humovito sredogorje, sve u zelenilu i s obiljem vode, da se konačno uspne do visina alpskog srednjeg bosanskog gorja. Južni dio, Hercegovina, posvema je krasko gorje, tek dijelom šumovito, s onim čudnim karakterističnim kotlinama, s ponornicama, što no iznebuha pršte iz stijena kao veliki potoci i rijeke, da ih naskoro opet nestane u zemlji; s onim ukočenim nijemim, a ipak tako rječitim grebenima nad rubovima dolina u čarobnu odrazu svijetla, koje im šalje blistavi Jadran. Historijska prošlost Bosne i Hercegovine unijela je u sav prirodni čar, kao nekim čudom, zanimljivu sceneriju Orijenta. Način građenja kuća, obrade njiva, zatim narodne nošnje, tip ljudi i njihov život na ulici, sve se to čudno doima stranca. Nad bijelim varošima oštro se ocrtavaju u nebeskom plavetnilu visoki minareti, posvuda nas podsjećaju kolik je utjecaj imala ovdje muslimanska vjera. Tu se počinje na trgovima i na ulicama ona slika, koju putnik susreće sve do u srce Azije. Pa ipak uza svo orijentalsko lice, Bosanci i Hercegovci govore najčišćim srpskohrvatskim jezikom, koji nije bila podobna istrijebiti ni osmanlijska slava, ni sila, ni najveći vjerski muslimanski fanatizam, jer je bosanski i hercegovački musliman ostao i kroz vijekove turskoga gospodstva uvijek vjeran svomu narodu i narodnom jeziku. Ono što je Italiji Sienna, jedno jedino mjesto, to je nama cijela pokrajina Hercegovina: kolijevka našega južnog narječja, književnog jezika. Taj jezik je divna, melodična pjesma, govor junaka.

Na zemljištu današnje Bosne i Hercegovine nađeni su mnogobrojni ostaci neolitskoga doba, s obiljem kamenog alata i oružja i ukrašene keramike, koja je u znatnom mnoštvu nađena u Butmiru kod Sarajeva. Na prijelazu iz kamenog u kovinsko doba izrađivali su tadašnji stanovnici ovih krajeva predmete od čista bakra, a mnogi nalazi svjedoče, da su se 2000 godina prije Hr. bavili izradom brončanih predmeta. Taj je bron-

Zenica

Seljaci s pazara

Paysans au Bazar

Bauern

am Bazar

Foto D. Čeh